

memorii | jurnale

Arsène Henry (1848–1931) s-a născut în familia unui funcționar din Limoges și a urmat studii de drept, fiind numit ulterior avocat la Curtea de Apel din Paris. În 1873 intră în sistemul administrativ, iar în 1897 este numit ministru plenipotențiar al Franței la București, unde va rămâne până în 1904. După plecarea din țară, menține legătura cu o parte din personalitățile feminine ale societății românești, precum Sabina Cantacuzino, Maria Pillat, Anna Kretzulescu-Lahovary, Maria Cantacuzino și Olga Cantacuzino-Miclescu, dar și cu pianista Clara Haskil, invitată obișnuită a seratelor muzicale organizate în casa de la Chambon a bătrânului diplomat.

Florin Țurcanu s-a născut în 1967. A fost student al Facultății de Istorie a Universității din București și al École des Hautes Études en Sciences Sociales din Paris. În prezent este profesor la Facultatea de Științe Politice a Universității din București și cercetător la Institutul de Studii Sud-Est Europene din București. A publicat articole și studii în reviste academice și volume colective din România, Franța, Italia, Marea Britanie, Olanda. În 2003 a publicat la Éditions La Découverte din Paris biografia *Mircea Eliade. Le prisonnier de l'histoire*, a cărei traducere în limba română a apărut la Editura Humanitas în 2006.

Dragă Domnule și prietene

SCRISORI CĂTRE
ARSÈNE HENRY

ministru al Franței la București
(1897–1904)

de la
Sabina Cantacuzino,
Clara Haskil, Maria Pillat,
Anna Kretzulescu-Lahovary,
Maria Cantacuzino și
Olga Cantacuzino-Miclescu

Ediție îngrijită, traducere din franceză,
studiu introductiv și note de
Florin Țurcanu

 HUMANITAS
BUCUREȘTI

CUPRINS

<i>Studiu introductiv</i>	7
<i>Notă asupra ediției</i>	23
Maria Cantacuzino (1902)	27
Sabina Cantacuzino (1910–1940)	29
Maria Pillat (1919–1928)	155
Anna Kretzulescu-Lahovary (1922–1929)	178
Olga Cantacuzino-Miclescu (1926)	187
Clara Haskil (1929–1930)	190

NOTĂ ASUPRA EDIȚIEI

Corespondența publicată în acest volum provine din Fondul Arsène Henry (1848–1931) păstrat de Arhivele Naționale Franceze sub cotele 592AP/1 și 592AP/2 într-un ansamblu arhivistic mai amplu, depus de familia ginezelui acestuia, Henri Chassain de Marcilly (1867–1942). Scrisorile reținute spre publicare, în număr de 62, datează din perioada 1902–1940 și au ca autoare pe Maria (Mavros) Cantacuzino (1828–1902), Sabina Cantacuzino (1863–1944), Maria Pillat (1868–1945), Anna Kretzulescu-Lahovary (1865–1964), Olga Cantacuzino-Miclescu (1871–1931) și Clara Haskil (1895–1960).

Scrisorile, redactate în limba franceză, au fost traduse cu respectarea normelor de ortografie și punctuație actuale și cu actualizarea grafiei toponimelor (spre exemplu, „Tchéco-Slovaquie“ a fost redat prin „Cehoslovacia“). Au fost scrise cu majusculă cuvinte din componența formulelor de politețe („Dragă Domnule și prietene“), precum și termenii cu relevanță anume („Marii Aliați“, „Puteri“, „*Muzică*“). În cazul numelor de persoane sau a toponimelor scrise greșit („Poincarré“ în loc de „Poincaré“ sau „Karlovary“ în loc de „Karlovy Vary“) particularitățile ortografice au fost păstrate, fiind însoțite de mențiunea [sic!]. Cuvintele străine și cele subliniate în original au fost rediate cu italice, iar cuvintele care nu au putut fi descifrate au fost notate cu [indesc.]. Cuvintele adăugate

pentru păstrarea cursivității textului au fost redată între paranteze drepte, normă aplicată și în cazul completării abrevierilor.

Scrisorile celor șase autoare au fost grupate în secvențe ordonate cronologic.

Florin Țurcanu

*Dragă Doamnă
și prietene*

SCRISORI CĂTRE
ARSÈNE HENRY

Cabinets. Ce ^{Marie Cantaurène} 13 avril
26 1902.

Mon cher Ministre
Une villageoise
des environs de
et fin de, moitié
Martine, moitié
Nicole, a entendu
dire que le Français
était le peuple le
plus spirituel, le
plus aimable, le
plus généreux de la
terre; je tiens à

Călinești, 13/26 august 1902

Dragă Domnule Ministru,

O țărăncă din împrejurimi, *moitié Martine, moitié Nicole*, voinică și deșteaptă, a auzit că francezii sunt poporul cel mai spiritual, cel mai prietenos, cel mai generos de pe fața pământului; țin să-i întăresc convingerea: numai dumneavoastră mă puteți ajuta. Pentru asta nu aveți decât să luați trenul de la Sinaia la Băicoi și să veniți să prânziți la Călinești¹, la ierbișoară verde, între trunchiuri de copaci bătrâni, la umbra unui vechi salcâm; bucuria pe care i-o veți face bătrânei țărănci merită efortul. Alegeți ziua care v-ar conveni, începând cu sâmbătă, și scrieți-mi cu 2 zile înainte: *Gara Băicoi, pentru Călinești*. Aduceți-l și pe fiul dumneavoastră, dacă nu îl sperie atâta rusticitate. Nu vor exista niciodată destui francezi, adică oameni de spirit, care să vă facă să iubiți bucuriile vieții.

Vă strâng mâna cu un sentiment de prietenie care dăinuie deja de ani de zile.

Maria Cantacuzino²

¹) Satul Călinești, în județul Prahova, unde familia Cantacuzino avea un conac (conacul Mavros-Cantacuzino), locul de naștere al doctorului Ioan Cantacuzino (1863–1934), întemeietorul școlii române de microbiologie. ²) Maria Cantacuzino (1828–1902), mama doctorului Ioan Cantacuzino.

mon mari et de vous les mien

La camarade
~~de~~ ^{de} ~~mon~~
est en la
les touch
Je n'aurai
has voulu
au relap
la Seine
de son éciu
Africaine
Vergennes
de jardin
C'est en 18
99 tout de
pro fait
Paris et
Paris
Paris
Paris
Paris
Paris
Paris

30 Janv 1911
Paris

București, 30 ianuarie 1910

Dragă Domnule și prietene,

Îmi cereați, prin scrisoarea dumneavoastră, noutăți despre fratele meu¹: am așteptat întoarcerea lui pentru a vă da vești proaspete. S-au întors amândoi încântați de călătorie, iar fratele meu încă și mai bucuros pentru că a cunoscut sau revăzut atâtea persoane interesante care l-au copleșit cu dovezi de simpatie. A fost cu adevărat răsfățat de toată lumea și noi, prin urmare, odată cu el. Chiar și astăzi, primirea făcută de Cameră a fost emoționantă prin căldura manifestărilor.

Mariuța² trebuie să vă fi dat amănunte despre temerile noastre și despre ușurarea de a le vedea risipindu-se, în chip atât de fericit; totuși, această lovitură³ ne-a mortificat, dacă pot spune astfel, și a trebuit să treacă un timp până să ne regăsim echilibrul și viața noastră de fiecare zi. Mama, îndeosebi, și-a revenit cu greu și e chiar un miracol că a supraviețuit. Viața ei a fost plină de atâtea evenimente mărețe și emoționante; încă din cea mai fragedă tinerețe trecea prin situații uneori atât de tragice, încât

¹ Ion I.C. Brătianu. ² Maria (Mariuța) Brătianu-Pillat (1868–1945), sora Sabinei Cantacuzino (1863–1944), căsătorită cu Ion N. Pillat și mama poetului Ion Pillat. ³ Este vorba despre atentatul lui Gheorghe Jelea contra lui Ion I.C. Brătianu, care avusese loc la 8 decembrie 1909 și care s-a soldat cu rănirea prim-ministrului liberal.

forța ei de rezistență a sporit și i-a îngăduit să suporte cu atâta curaj această din urmă lovitură care, căzută ca un trăsnet, ar fi putut-o ucide.

Așa cum spuneți, totul a trecut, din fericire, și dacă după această încercare îl iubim încă și mai mult pe Ionel, am fi cu totul ingrați dacă am uita momentele dificile pentru a nu trăi decât bucuria de a-l fi păstrat printre noi.

Ne-am gândit adesea, în ultimele zile, la bieții locuitori ai Parisului¹, cu deosebire la dumneavoastră și la Dna Floquet, atât de lipsiți de noroc; telegramele liniștitoare primite în cele trei zile ce s-au scurs din această săptămână au ajuns la noi, din fericire, înaintea veștilor despre înfricoșătoarele distrugerii din ziarele sosite ieri. Să nădăjduim.

3 februarie

Nu am avut curajul de a începe o nouă [scrisoare], prefer să continui.

Viața mondenă abia începe [și], cu excepția unui număr incalculabil de concerte, nu am ieșit decât în familie. Regina, prea puțin dispusă să iasă în societate până acum, și-a deschis de curând saloanele pentru muzică, spre marea noastră bucurie. Această retragere, timp de trei luni, a reprezentat un mare gol în viața noastră. Dna Mavrogheni², mai amabilă și fermecătoare ca niciodată, a făcut mult pentru a ne reda această distracție. Diplomații nu și-au dat seama de această schimbare; singurul dintre ei căruia îi place muzica este Ministrul Beccaria³, însă el

¹) Referire la inundațiile provocate de Sena la Paris spre sfârșitul lunii ianuarie 1910. ²) Olga Mavrogheni (1839–1915), doamnă de onoare a reginei Elisabeta. ³) Emanuele Beccaria Incisa, ministrul Italiei la București.